K.Q. i P.P.SH. I Nr. 01 5 63
B

Shoku Ramiz,

Si mbas porosisë po ju shkruaj disa mendime mbi disa probleme të cilat mendoj se janë aktuale për zhvillimin e muzikës sonë.

1) Çështja nacionale:

Mendoj se për këtë pyetje asht vështirë, për mos me thanë e pa-mundun, me dhanë një përgjigje të prerë. Prandaj ndoshta ma e mirë për këtë zgjidhje mendoj se asht vetë historija, d.m.th. tuj marrë si shembull zhvillimin e kulturave muzikore nacionale të popujve të tjerë.

Sigurisht nuk mund të mendohet se burimi nacional, si kondita organike gjindron e barabartë përgjithmonë. Dialektikisht asht e pa pranueshme. Si shembull mund të marrim disa nga vallet (kangët) e dasmës në Shkodër. Varianti i parë (një kohësisht ma i vjetër) gjindron në mundësi ma arkaike dhe në të dallet ma konkrete veçantija nacionale. Kurse po të marrim po këtë kangë në variantin e ma vonëshëm kemi për të pa se do pesme ndryshime asht zgjanue cilësija nacionale. Por me gjithë atë, ato kanë shumë gjana të përbashkëta dhe se thellsi gjindrojnë nacionale gofte nga ana e gjuhës muzikore, qofte dhe nga ana emocjonale.

Kanga popullore klasike asht baza nacionale e artit tonë. Me zhvillue kuptimin e formës nacionale në muzikë nuk don me thanë me mohue bazen nacionale.

Ja disa fjalë patriotike për muzikën popullore të cilat i takojnë kompozitorit rus Çaikovskit: "Për sa i përket elementit rus në muzikën teme, d. m. th. lidhjet e saj me kangen popullore, melodin dhe armoninë, kjo vjen si rezultat e asaj që ~~[illegible]~~, që në fëmini ~~[illegible]~~ ka depertue në shpirt thellë bukurija e papërshkrueshme e veçantive karakteristike të muzikës popullore ruse, që unë me plot pasion dashuroj elementin rus në të gjitha shfaqjet e tij, që, me një fjalë, unë jam rus në kuptimin ma të plotë të kësaj fjale" (Shif "Kratkij muzikalnij slovar" Leningrad 1952 faqe 215).

Citatet nga J. V. Stalin "Marksizmi dhe çeshtje gjuhësore" Gospolitizdat, 1950 faqe 21.

Stalin "Çeshtje të filozofisë" 1950 Nr 3, faqe 239

—— · ——

Kështu pra nuk mund të pranohet nacionale në muzikë si diçka e mbetur në vend, jo lëvizëse.

"Nacionale" gjithashtu nuk është fjalët që: në qoftë se do të marrim disa copë nga këngët popullore etj, ti rregullojmë për të krijuar një melodi, i lidhim këto në mënyrë artificiale. Kjo fjalë nënkupton individualizimin jo vetëm të kompozitorit, por një koherent mund të quhet jo nacionale. Bëj vetëm një proces të tillë në krijimtari shumë kompozitorë krijojnë këngë pa asnjë vlerë artistike. Të ma ka shumë rasa të tilla ndodhmos në krijimtarin e muzikës "pseudo popullore". Vetë fjalët me këto këngë "prodhohen" nga kompozitorë të [illegible] vogël në një periudhë shumë ma të re por [illegible] me ndjenjat ma primitive e [illegible] ma në [illegible] kete. Stili, historikisht përcakton një periudhë të caktuar. Pra ~~popullore~~ (nacionale mund të quhen ato që përdorin thellësisht me bazë nacionale në folklor si burim) por një koherent që shprehet me ndjenjë më të zhvilluara me që kulturat shpirtnore të periudhës që po jetojmë (të socializmit) nuk mund të përshkruhen me "alfabetin e vjetër". ~~[illegible]~~ Dhe këto ndjenjë shprehen gjatë zhvillimit etj zhvillohen relativisht me jetën. Gjurmët e shumta të këngëve popullore kanë mbledhë në historinë e zhvillimit të tyre një pasuri të pafund.

Kur flasim për çështjet themelore të "elementit nacional" qoftë në muzikën e huej qoftë edhe tonën, në asnji mënyrë nuk mund të merret ky element si fenomen i shkëputun. Pra nuk duhet mohue praktika internacionale.

Historikisht dihet se të gjitha shkollat nacionale janë krijue në luftë të madhe me influencën e huej. Kjo rigurozisht nuk don me thanë se në mënyrë dogmatike nuk kanë pranue çdo gja pozitive.
Dialektika na mëson se sa ma tepër të jenë i zhvillue nji nacionalitet aq ma tepër ka në kulturën e tij elemente internacional. Nji kohë i përket por nuk don me thanë se nacionaliteti gjatë zhvillimit kalon në kozmopolitizëm. Kjo vetëm don me thanë se në procesin e zhvillimit të nacionalitetit, bërthama e kulturës nacionale, arti, gjuha e tij bahen akoma ma të nevojshme tij mbasi në sferën e vetë elementë që janë punue nga të huejt edhe tij i zhvillue ata simbas kërkesave të nacionalitetit. P.sh. nji pjesë e studentëve tanë studjojnë jashtë edhe konkretisht me të artit. U edukuem tij njofte kulturën muse edhe botënore edhe na sigurojmë këto eksperienca në zhvillim kulturën tonë nacionale.

Por kjo ndodhi edhe për kompozitorët rus. Glinka p.sh. shfrytëzoj kulturën italiane, gjermane e tj dhe tuj u pështetë në bazën nacionale, në veçanti të e visarit folkloristik krijoj "shkollën nacionale ruse".- Po kështu, mbi themelin e Glinkës lindën dhe u zhvilluan kolosët e artit rus.

Stili

Kur flasim në mënyrë të përgjithshme për stilin ne kemi parasysh një epokë të caktuar në historinë e muzikës; por kur flasim për stilin nacional kemi parasysh një bashkim karakteristikash artistike në zhvillimin historik të kulturës muzikore të një populli.

Mendoj se vetëm qartësija në stilin nacional asht një nder kriterët e domosdoshme të vlerës estetike të veprës dhe në qoftë se kompozitori asht me të vërtetë artist nuk mundet me u shkëputë nga natyra nacionale <u>në çfarë do vepre</u> <u>dhe në çfarë do gjinije</u>, me që, për vetë qenjen e vetë stili përfaqëson një bashkim në tanësi të mjeteve shprehëse të gjuhës muzikore, ndërtimin e ndryshëm të intonacionit, tematikës, gjinive, veçantive të

dhe principin e formës.
Për shembull në qoftë se marrim operan e Jakovës "Mrika" ne kemi me thënë se ajo qëndron në stilin nacional dhe në këtë e shofim nga melodika, karakteri në përgjithësi i armonis, faktura e tjerë.
Por del pyetja: në rast se me i shofim këto pjesë veçmas në veçanti (jashtë stilit) në gjejmë, ~~vertetojmë~~ se çdo njena në vetvehte nuk âsht e specifikë nacionale! Na nuk mund të vërtetojmë me saktë se kjo mënyrë përdorimi e armonis apo e ritmit ose e elementeve tjerë asht specifikë vetëm për atë popull dhe asht një monopol artistik ~~që~~ që nuk mund të ~~perdoret~~ përdoret në asnjë kulturë nacionale tjetër. Siguripsht po të merret kështu âsht pronë e shumë nacionaliteteve, por, në atë sistem, në atë bashkim dhe në atë kompleks që paraqitet në stilin muzikor të operas të Jakovës, tue i marrë pra në komplekt këto pjesë âsht në thellësi karakteristike për muzikën tonë popullore.
Që këtej mund të xierrim që tipike âsht ajo që **theksohen** në muzikën e atij nacionaliteti,

pamvarësisht se mund të jenë edhe në popujt tjerë.

Këtu mund të marrim për shembull edhe pengimin e kangëve tona popullore nga ne edhe po të kangëve tona nga të huejt.

Shembull konkret mund të jenë edhe "Rapsodija shqiptare, e Karakajevit për të meteme të kundërtën! Temat që ka zgjedhë për Rapsodi kanë shumë karakteristike të afërta me nacionalitetin e kompozitorit edhe në rezultat që ka zhvillue këto po në principin nacional të tij, kështu prezenca e temës gjatë zhvillimit humb origjinën e vet. Një gjindrom një vepër realiste, por jo nacionale (shqiptare). Kjo sigurisht nuk asht bâ ~~[illegible]~~ gabim nga kompozitori me që në e dije, me gjithë se në overturat me teme spanjole Glinka krijoj sinfonizmin rus. Pra vepra edhe se kan elementin spanjol ato janë në thellësi ruse.

Si shtojcë sonë të shtoj dy fjalë për kangën "e parandverore" - Po ti bahet një analizë mikroskopike sigurisht ~~[illegible]~~ kemë për të pa elementin nacional, por

tuj e ndigjue në atë mënyrë të ekzekutimeve nga orkestra dhe pasazhet në atë interpretim, un mendoj se ajo humbë stilin nacional dhe mbizotnon theksi i huej (spanjol) me që ndihmon dhe dikur edhe mbeturja sistematike. Kjo gjë besoj pasqyrojë e e gjuinë dhe u nejme tuj u nisë nga ky princip.

— · —

Në disa artikuj që jam tuj pregatitë, i nisun nga këto sika shkroma, por tuj i zgjanue dhe ilustrue me shembuj, mendoj të shtoj edhe çështjen e marrëdhanjeve të kompozitorit me folklorin, mbi cilësinë nacionale në zhvillimin profesional të muzikës, mbi muzikën e lehtë dhe në fund mbi detyrat e kritikës (që nuk ekziston fare tek ne).

Me respekt

Çesk Zadeja